

• ПРЕДГОВОР •

Уроците на моя дядо

С тивахме на гости при дядо. За мен той не беше великият Махатма Ганди, пред когото се прекланяше целият свят, а просто *бапуджи** – милият дядо, често споменаван в разговорите между родителите ми. Гостуването при него си беше цяло пътешествие, защото той живееше в Индия, а ние – в Южна Африка. Току-що бяхме изтърпели шестнайсетчасово пътуване в претъпкан влак от Мумбай, притискани от всички страни във вагон трета класа, който вонеше на цигари, на пот и на пушека от парния локомотив. Затова не беше никак чудно, че когато влакът допълзя до гара Вардха, всички се чувствахме изтощени до краен предел и че когато стъпихме на перона, бяхме безкрайно доволни, че най-сетне ще избягаме от възглицния прах и ще напълним гърдите си с чист въздух.

Беше едва девет часа сутринта, но ранното утринно слънце вече прежуряше. Гарата представляваше само един обикновен перон и малка колибка за ръководител движение, обаче баща ми незнайно откъде успя да намери носач с дълга червена риза и препаска, който да ни помогне с багажа и да ни отведе до мястото, където чакаха двуколките, теглени от коне (наречани в Индия *тонга*). Татко вдигна на капрата

---

* *Бапуджи*: от бапу – „дядо“ и джи – уважително индийско обръщение към по-възрастен и почитан човек. – *Б. пр.*

на двуколката шестгодишната ми сестричка Ела и ме подкани да се кача до нея. Той и мама щели да вървят след нас.

– Тогава и аз ще вървя! – отсякох.

– Разстоянието е доста голямо, близо дванайсет километра! – изтъкна баща ми.

– За мен не са никакъв проблем! – кимнах упорито. Бях на цели дванайсет години и много държах да изглеждам корав и издръжлив.

Не след дълго, разбира се, започнах да съжалявам за решението си. Слънцето прежуряше все по-силно, а пътят беше павиран само на около километър след железопътната гара, откъдето продължаваше като черен път. Не мина много време и аз бях уморен, подгизнал от пот и покрит с прахотляк и мръсотия, обаче си знаех, че вече не мога да се кача на двуколката. В нашето семейство имаше правило – всеки трябва да държи на думата си. Затова сега, макар че егото ми се беше оказало доста по-силно от краката, аз бях длъжен да продължа да вървя пеша.

Най-накрая наближихме ашрама на *бануджи* – наричаше се Севаграм. След цялото това пътешествие бяхме стигнали до едно съвсем усамотено местенце, най-бедното сред бедните, в най-бедната сърцевина на Индия. Бях слушал толкова много за красотата и любовта, която дядо ми носи на света, че очаквах да видя пред себе си пищни градини, пълни с ухани цветя и буйни водопади. Ала мястото, което се разкриваше пред мен, беше равно, сухо, прашно и напълно незабележимо, с няколко кирпичени колиби около малко открито общо пространство. Заради тази невзрачна пустош ли трябваше да измина толкова много път? Мислех, че поне ще се втурнат да ни посрещнат, обаче никой не обърна внимание на нашата поява.

– Къде са всички? – попитах майка ми.

Влязохме в проста колиба, където аз се окъпах и изтърках добре лицето си. Веднъж вече бях виждал *бануджи* – ко-

гато бях петгодишен, но не помнех нищо от тази среща, защото сега се чувствах доста притеснен. Мама и татко ни бяха предупредили да се държим възпитано, когато се изправим пред дядо, защото той бил много важен човек. Даже в Южна Африка бях чувал хора да говорят почтително за него, което ме караше да предположа, че някъде в пределите на ашрама има огромна къща, където живее дядо, заобиколен от огромно ято прислужници.

Затова буквално бях шокиран, когато не след дълго ние са насочихме към друга проста колиба и през утъпканата пръст на верандата влязохме в стаичка, не по-широка от десет на четиринайсет крачки. И ето го пред нас *бануджи*, приседнал с кръстосани крака право на пода, само върху обикновена памучна рогозка.

По-късно щях да науча, че даже държавни глави присядали на черги около него, за да разговарят и да се посъветват с великия Ганди. Сега обаче нашият *бануджи* ни дари с красивата си, беззъба усмивка и ни направи знак да се приближим.

По примера на родителите ни, ние със сестра ми се насочихме към дядо, за да паднем в краката му в традиционния за индийците ритуал на подчинение пред възрастните. Но на него такива не му минаваха – той бързо ни придърпа към себе си и ни дари с любящи прегръдки. Целуна ни и по двете бузи, а Ела даже изпищя от изненада и радост.

– Е, как беше пътуването? – попита *бануджи*.

Аз бях толкова сачисан от близостта му, че без да мисля, изгърсих:

– *Бануджи*, извървях пеша целия път от гарата до тук!

Той се засмя сърдечно и аз забелязах проблисък в очите му, когато отвърна:

– Така ли? Много се гордея с теб, момчето ми! – И пак ме целуна по двете бузи.

Моментално почувствах неговата безусловна любов, а за мен това беше върховният дар, от който имах нужда.

Но тепърва ми предстоеше да бъда възнаграден с още много дарове.

Родителите ми и сестра ми Ела останаха само още няколко дена в ашрама, след което тръгнаха на гости на многобройните роднини на мама из други части на Индия. През следващите две години обаче на мен ми предстоеше да живея и пътешествам заедно с *бануджи* – време, през което от невинно дете на дванайсет аз се превърнах в доста по-мъдър млад мъж на четиринайсет. Време на многобройни уроци, които промениха завинаги насоката на моя живот.

Бануджи винаги имаше до себе си един чекрък, който често хващаше. Затова много ми се иска да гледам на живота му като на златна нишка от разкази и уроци, които продължават да се вият и извиват през всяко следващо поколение, изтъквайки здравата основа на нашия живот. Мнозина познават дядо ми само от филмите или може би си спомнят, че той е положил началото на движенията за ненасилие, достигнали и до Съединените щати и спомогнали в голяма степен за извоюване на гражданските права на малцинствата. Но аз го познавам като любящия, мил дядо, който виждаше в мен само най-доброто и се стараяше да го извлече на повърхността. Той вдъхнови не само мен, но и хиляди други хора да станем много по-добри, отколкото сме си мислели, че можем да бъдем. Милееше за политическата справедливост, ала не от някаква велика теоретична позиция, а защото беше дълбоко разтърсен от човешката орис. Смяташе, че всеки от нас заслужава да живее колкото е възможно по-добре и по-щастливо.

Сега повече от всякога имаме нужда от уроците на *бануджи*. Ако можеше да види днешния свят, дядо ми щеше да бъде натъжен до гняв. Но въпреки това нямаше да се отчая.

*Всички хора на земята
са едно голямо семейство.*

„Всички хора на земята са едно голямо семейство.“ Така ми повтаряше дядо не веднъж. В рамките на своя живот той се беше сблъсквал с много опасности и неистова омраза, но практическата му философия на ненасилие спомогна за освобождаването на Индия и се превърна в модел за извоюване на човешки права по целия свят.

Днес на нас отново ни се налага да престанем да се бием един с друг, за да се изправим срещу истинските опасности в света. Масовите престрелки и бомбените атентати са се превърнали в част от реалността на Америка. Ставаме свидетели на хладнокръвни убийства на полицаи и участници в мирни протести. Деца загиват, застреляни в училищата и по улиците, а социалните мрежи са се превърнали във форуми за предразсъдъци и омраза. Вместо да търсят допирни точки помежду си, политиките разпалват насилие и ненавист.

Философията на ненасилие, която проповядваше дядо ми, никога не е била предназначена да направи хората пасивни или слаби. Тъкмо обратното – той разглеждаше ненасилието като начин за сдобиване с морална и етична сила, както и като средство за постепенно постигане на хармония в обществото. В началото на своите кампании за проповядване на ненасилието той помолил съмишлениците си да му помогнат да намери име за своето ново движение. Един от братовчедите му предложил санскритската дума *садаграха*, която означава „непоколебимост в постигането на добра цел“. *Бануджи* харесал думата, но решил леко да я промени на *сатяграха*, тоест „непоколебимост в търсенето и постигането на истината“. Впоследствие хората започнали да я превеждат по-скоро като „духовна сила“ – израз, който идва, за да ни напомни, че когато се стремим към социални тран-

сформации, само духовните ценности са онези, които могат да ни вдъхнат истинска сила.

Според мен най-важното, от което човечеството се нуждае в настоящия момент, е завръщане към духовната сила на дядо ми, към неговата *сатяграха*. Той създаде движение, което доведе до мощно разместване на политическите пластовете и дари със самоуправление стотици милиони индийци. Най-важното политическо послание на *бануджи* обаче беше, че ние можем да постигнем целите си и чрез любов и истина, и че най-големият напредък може да настъпи само тогава, когато се откажем от недоверието си и започнем да се уповаваме на смелостта и позитивизма.

Дядо ми не вярваше в слагането на етикети на хората, нито в разделението между тях и макар да беше дълбоко духовна личност, винаги се противопоставяше на религиите, когато установеше, че те по-скоро разделят, отколкото свързват хората. В ашрама той се будеше всяка сутрин в 4:30 часа, за да се подготви за молитвите в 5. Беше запознат с текстовете на всички религии и универсалистките молитви, които редеше, бяха обикновено взети от всички тях. Той смяташе, че във всяка религия има зрънце истина, а проблемите настъпват тогава, когато си повярваме, че това зрънце истина е цялата и единствена истина.

Бануджи заклеимяваше британските колонизатори на Индия и ратуваше за самоуправление на всички народи. За тези си убеждения човекът, който пропагандираше любов и мир, прекара близо шест години в индийските затвори. Идеите му за мир и единство бяха толкова опасни за някои хора, че той, съпругата му и най-добрият му приятел и довереник Махадев Десай били хвърлени зад решетките. През 1942 година Десай получил инфаркт и починал в затвора, а на 22 февруари 1944 година с глава, отпусната в скута на *бануджи*, починала и Кастурбай, любимата му съпруга. Три месеца след смъртта ѝ дядо, единственият оцелял, из-

лязъл от затвора. На следващата година ме прие в ашрама си и започна да ме учи как да водя по-добър живот.

Двете години, които прекарах при *бануджи*, бяха важен период и за двамата ни. Докато живеех при него, работата му за постигане на независимост на Индия най-сетне даде плодове, ала насилието и разделението, които съпътстваха тази победа, изобщо не бяха част от идеите му. И докато той правеше промени на световната сцена, аз се научих да извършвам промени в самия себе си, като преодолявам собствените си, често необуздани емоции и откривам как да използвам докрай потенциала си и да гледам на света със съвсем нови очи. По същото време, когато *бануджи* ми преподаваше простички, практични уроци за постигането на личните ми цели, имах възможността да стана свидетел на исторически обрати в света. Сякаш преминавах интензивен курс по неговата водеща философия, която гласеше: „Бъди промяната, която искаш да видиш в света!“.

---

*Бъди промяната, която искаш
да видиш в света!*

От същата тази промяна се нуждаем и в нашето време, когато нивата на насилие и омраза по целия свят нарастват с главоломна бързина. Хората копнеят отчаяно за промяна, но се чувстват безсилни да сторят каквото и да било. Драсличният икономически дисбаланс в глобален план означава, че повече от 15 милиона деца в Съединените щати и още стотици милиони по целия свят често нямат и зальък, който да сложат в устата си, докато онези, които живеят в изобилие, смятат, че е тяхно право да разхищават храна. Докато наскоро обругавали статуя на моя дядо на площада в градче в Северна Индия, крайнодесните фашисти крещели: „Ще

станете свидетели на невиджан терор!“ Да, ако не искаме да завършим в подобна лудост, всички до един трябва да трансформираме коренно начина си на живот.

От точно такъв момент в историята се страхуваше и моят дядо. Когато, седмица преди да бъде убит, към него се обърнал един репортер с въпроса: „Какво според вас ще се случи с вашата философия, след като умрете?“, дядо ми отговорил с огромна тъга: „Хората ще ме следват приживе, ще ме боготворят в смъртта, ала няма да превърнат моята кауза в своя“. Смятам обаче, че е крайно време да превърнем неговата кауза в своя. Простичките му мъдрости със сигурност могат да ни помогнат да разрешим проблемите, пред които сме изправени и до ден днешен. Никога не сме се нуждаели от уроците на дядо ми така, както в настоящия момент на глобални промени.

Бануджи се опираше на трансцендентални истини и практически напътствия, за да промени хода на историята. Днес е време всички ние да се опрем на тях.

Уроците, които научих от *бануджи*, промениха коренно моя живот и се надявам, че ще помогнат и на вас да намерите смисъл и умиротворение във вашия.